

ՍՈՐԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարեկանը 6 ռուբլ:

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ:

Օտարաբաղադրայիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Маяк“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւնները ընդունվում են առէն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչ էինք առաջարկում:— Եւ երբեք տեսու-
թիւն: Նամակ Գանձակից: Նամակ Նրանից:
Ներքին լուրեր:— Արտաքին տեսութիւն:
«Родосе» լրագիրը հայերի մասին: Պարսկաս-
տան: Նամակ Թիւրքիայից: Նամակ Թիւրքիայից:
Նամակ Գերմանիայից: Արտաքին լուրեր:—
«Մշակ» հեռագիրներ:— Յայտարարութիւններ:
— Տեղեկացում:

ԻՆՁ ԷԻՆՔ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ

Քանի մի տարի սրանից առաջ
մենք «Մշակ» մէջ մի առաջար-
կութիւն էինք արել թիֆլիս քա-
ղաքի հին մասը վերանորոգելու,
գումարատեղերից մի բաժանորդա-
կան ընկերութիւն կազմելով: Մեր
կարծիքով կարելի էր առնել մեր
քաղաքի հին թաղերի գետիկները
և քանդակ տները, մաքրել գե-
տիկը, լայնացնել փողոցները, հաս-
տատված պլանով շինել նոր տը-
ները և նորից ծախել նրանց: Այդ-
պիսով քաղաքի անկանոն և անա-
ռողջ մասերը փոքր առ փոքր կը
բոլորակարգվէին և նոր կերպա-
րանք կը ստանային, իսկ բաժա-
նորդական ընկերութիւնն էլ այդ
գործից մեծ շահ կունենար:

Այն ժամանակ, երբ մենք այդ
միտքը յայտնեցինք, գտնվեցան
միասխաններ որոնք ծաղրեցին մեզ
մեր պրոէկտի համար, չը նայելով
որ մեր առաջարկած միտքը իրա-
գործվում է արտասահմանեան և
ուսուսաց շատ քաղաքներում:

Չարմատալի է որ մեր կապի-
տալիստները անընդունակ են ըմ-
բռնել մի նոր միտք, ինչքան էլ
շահաւէտ լինէր նա:

Այժմ, երբ անցան մի քանի
տարիներ մեր արած առաջար-
կութենից յետոյ, մենք շատերից
լսում ենք թէ լաւ կը լինէր իրա-
գործել մի բաժանորդական ընկե-
րութիւն, քաղաքիս հին թաղերը
վերանորոգելու և բարեկարգելու
համար: Ուրեմն նոր են հասկա-
ցել և ըմբռնել մեր առաջարկու-
թիւնը...

Հարկաւոր է ուղղորդութիւն
դարձնել այն հանգամանքի վրա, որ
այժմ, երբ սկսել են խօսել թիֆ-
լիսում ջրանցք շինելու և դաղի
լուսաւորութիւնը իրագործելու մա-
սին, մեծ նշանակութիւն ունի
քաղաքիս կանոնաւորելը, փողոց-

ների գծերի ուղղելը, հին շինու-
թիւնների քանդելը և նորերի շի-
նելը: Դժուար կը լինի ջուր անց-
կացնել և դաղի լուսաւորութիւնը
մտցնել մեր քաղաքի մի քանի ան-
կարգ, քանդված և անկանոն թա-
ղերի մէջ: Մի քանի տեղերում
այդ գործը ոչ թէ միայն դժուա-
րութիւնների կը պատահի, բայց
և անհնարին կը լինի: Ամբողջ
թիֆլիսի մէջ գուցէ երկու թա-
ղեր կան, որոնք քիչ թէ շատ կա-
նոնաւոր կերպով են գծադրված
և կառուցված, դրանք՝ Կուկիա և
Սոլլակ թաղերն են:

Յոյս ունենք որ մեր հասարա-
կութիւնը վերջապէս կը հասկա-
նայ մեր առաջարկութեան օգու-
տը, յոյս ունենք որ մեր կապի-
տալիստները վերջապէս կըմբռնեն
որքան մեր առաջարկած բաժա-
նորդական ընկերութիւնը օգուտ կը
բերի քաղաքին և շահաւէտ կը
լինի նոյն իսկ բաժանորդական
ընկերութեան անդամներին: Յոյս
ունենք որ մեր կապիտալիստները
վերջապէս ձեռք կը տան այդ օգ-
տաւէտ և անհրաժեշտ ընկերու-
թեան հաստատելուն:

Մենք մեր կողմից, մեր կա-
րողութեան չափ պատրաստ ենք
մասնակցել ընկերութեան պը-
րօէկտը մշակելու մէջ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՍՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

16 յունիսի

Մարդ որքան աշխատում է Գանձակի մէջ
արծարծել օրական հարցեր, նրան չէ աջակցում,
բայց որում նրա մէջ օրական հարցերը անց
նում են գրեթէ միանման, շատ փոքր բացա-
ռութեամբ: Միայն օրական հարցի տեղ են բըռ-
նել մեր հոգեւոր երկսեռ դպրոցները, եթէ չեն
սխալվում կամեում են անուանել կենսական
հարց: Սրա հետի անցեալը նկարագրելու կամք
չունենմ, որովհետեւ դա մեզ բացի շատ հեռու
տանից, գուցէ ձանձրութեան պատճառ դա-
նայ դառն և անախտ յիշատակներ նորոգելով:
Միայն կամեում են համառօտ կերպով նկարագ-
րել սրա 1871/2 ուսումնական տարին:

Սկզբում թեմական առաջնորդը Գանձակում
եղած ժամանակ, այցելելով ուսումնարաններին
և տեղեկանալով բոլոր հանգամանքներին կազ-
մեց շատ ծախսը յարմարացնելով մուտքիս,
բայց երբ նրա քանի մի կէտը փոխել հարկա-
ւորվեց, պարոն թեմ. վերադառնալով Կուկ. Գան-
ձակ եղանակներ ամսի մէկին, նա վերահաստիւն
գործելով ուսումնարանի տնտեսական և ուսում-
նական մասերին կարեւորութիւն դրաց նոր շտապ

կազմելու, բայց նրան Գանձակում այդ չափ-
ովեց: Թեմական տեսուչը վերադարձաւ Թիֆլիս,
խոստանալով աշխտել կարգադրել և իրաւ չը
նայած արգիւնքի նուազութեան, նա դեկտեմբ.
ամսին ուղարկեց մի նոր շտապ:

Մեր հասարակութեան ներկայացուցիչները մի
կողմից նայելով շտապին ցաւում էին դրամա-
գիւրից ծախսելու գումարի մասին, միւս կողմից
խօսել նրա դէմ խղճի ընդդէմ էին համարում:
Ի՞նչ էր մտած նրանց. մտաւ և սպասելով պտուղը
քաղել ուսումնական տարվայ վերջը Ահա հա-
նա ժամանակը, դա է տարեկան հարցաքննու-
թիւնը, մեր ուսումնարաններին հարցաքննու-
թիւնը սկսվեց (եթէ չեն սխալվում) մայիսի
20-ին և վերջացաւ նոյն ամսի վերջերում թեմ.
վերադառնալի ներկայութեամբ. երբ նա ցանկա-
նում էր հարցաքննութեանը ներկայ գտնվելով
իրանից կազմած շտապի պոստը քաղել: Թէ ու-
սումնարանը ինչ դրութեան մէջ գտնուէ, չեն
կամեում մանրամասն պատմել համառութեան
կանոնից չը չեղվելու նպատակով: Հարցաքննու-
թիւնից յետոյ ինչպէս լսեցինք թեմական վերա-
տեսուչը ևս անբաւական է մնացել, երբ ցան-
կացել է պատճառները իմանալ, տեսուչը արդ-
ապէս է նրանով որ ինքը ակամայ է շարունակել
այդ պաշտօնը և թէ նա այն աստիճանին է նե-
ղացած եղել, որ երբ մտել է դպրոցի մէջ, չա-
րունակ նայել է ժամացույցին: Թէ երբ դատար-
նոցը կը լրանայ... և թէ ուսուցիչները հմուտ
չեն եղել իրանց պաշտօնի մէջ...

Ի հարկէ անցածը վերադարձնել անկարելի
էր, հարկաւոր էր մտածել ապագայի համար.
նախ և առաջ աչքի ընկաւ որ շտապի համար
յատկացրած ծախսի գումարը շատ փոքր է, զե-
րամագլորից հարկաւոր է նախախաշակել այլ
ևս մօտ մի հազար ռուբլ, որով կարելի լինի
հրաւիրելով լաւ ուսուցիչներ դպրոցի դրութիւնը
բարւոյցել: Ուրեմն առաջիկայ տարին մեր դը-
պրոցը կունենայ ծախս աւելի քան 4000 ռ.,
այս գումարով յոյս ունեն դպրոցի դրութիւնը
ոտի կանգնեցնել:

Այն մէկը արդարանում է իր պատճառներով:
Այս երկրորդ անգամ է որ Գանձակի ուսում.
նարանները բազմ են ունեցել թեմական վերա-
տեսչի տեսութեանը արժանանալ, իսկ մեր
վեճակի դիւրի դպրոցները, որոնք աւելի ողորմելի
դրութեան մէջ են, դեռ ևս այդ բաղդին չեն
հասել:

Մեզանում յոյսով սպասել մօտ է դարձած.
մեր ուսումնարանները որ յոյս ունենին մեծ գու-
մարի աւել դառնալ, ընթերցողներին
յայտնի կուզանեանցի կտակից, ինչպէս լսում
ենք, նրա կտակադատները դեռ ևս չեն չա-
պել հաշիւ ստանալ օգնելուց, չը նայելով որ
իրաւունքը տուած է 1877 ամի նոյեմբեր ամսում:

Ամսոյ 11-ին կէս օրվայ ժամի 4-ին քաղա-
քիւ Քաղմանար թաղում մէկ ձի են գողանում,
ձիւն տէրը իմանալով, տան աւելցած ձիւն վրա
նստում է և գողի ետևից գնում. գողը տեսնելով
սրան, սպանում է իր հաւանդուն և նրա գրպա-
նում ունեցած գումարը, արծաթի քաթին և
երկրորդ ձին առաջինի հետ տեսնում է: Այս մա-
սին գործ է շարունակվում:

Քաղաքումս է ժամն ոչինչ չը կայ, չը նայելով
տարվայ առատութեանը բոլոր ուսուցիչները
թաւաղ են, ալլալի պուրը 1 ռ., կարող իւրը
10—11 ռ., անալ պանիւրը 3 ռ., հացի ֆուրը
3 կ. ոչխարի միսը 7 կ. կենտ 4 կ. էօճ (ա-
լուշա) 15 կ. մշակները օրական բանում են
80 կ.—1 ռ., արտերի հնձողները շատ աւելաւ
են, դրա իսկ պատճառով ամեն նաստալի, մինչև
անգամ չը տեսնված թանգ են:

Յ.

ՆԱՍՄԱԿ ԵՐԻՆԻԱՆԻՑ

13 յունիսի

Նրանի Գայեանեան հոյ. Թրորդաց դպրոցի
հարցաքննութիւնները, որոնք սկսվել էին ան-
ցեալ մայիսի 29-ից, արտուղեցան ներկայ ամսի

10-ին միշակ ձեով Գարոցում աւանդող ա-
ռարկաներից միայն առաջ լեզուից և թուա-
բանութենից էին աշակերտութիւնները թոյլ, նրա
համար որ այդ առարկաները յաճախակի են-
թարկվել էին զանազան ուսուցիչների դասա-
տութեան, և շատ անգամ էլ պարապ էին ան-
ցրել, ուսուցիչ չը լինելու համար:

Մի բան, որ ամենից առաջ աչքի էր ընկնում
և մեզ զարմացնում այդ այն էր, որ նախակը-
թարանի կրօնը և սրբազան պատմութիւնը յա-
ճախ էին նոյն դպրոցում աւարտած Արքեիէ
Խուրաբաշեանց և Սիօն Տէր Աստուածատրեանց
օրիորդներին, որոնք բաւական աշող էին աւան-
դել այդ առարկաները: Մենք ասացինք մեզ
զարմացրեց, այս, զարմացրեց քանի որ յիշեալ
օրիորդները կազմում էին բացառութիւններ իրե-
ւան քաղաքի բուն բնակիչներից, որովհետեւ մեր
հնապաշտ քաղաքացու համար ամօթ է համար-
վում, երբ իր օրիորդը պէտք է գնայ դպրոց,
վարժապետների հետ նստի վերկեայ, դասեր
տայ, մանկավարժական խորհուրդներում դատա-
գութիւններ յայտնի և մանաւանդ հարցաքննու-
թեան հանդէսներում խուռն բազմութեան առաջ
բերան բանայ և իր աշակերտութիւններին քննի:

Մեր համարցողներին մի փոքր տեղեկութիւն
տալու համար այս դպրոցի վերաբերութեամբ,
թող ներուի մեզ համառօտ անցնել բացման
օրվանից սկսած մինչև այսօրվայ նրա պատմու-
թիւնը:

Նրանի Գայեանեան դպրոցը բացված է 1866
թվից, երբ դեռ մեր հայերիս համար մի հազուա-
գլուս բան էր օրիորդաց ուսումնարանը: Այն
օրվանից մինչև այժմ շատ խոչըդոտներ է հան-
դիպել, սկզբում ժողովրդեան ստանալու թեմա-
կողմից, յետոյ կամ նիւթական միջոցից՝ դուրի
լինելուց կամ անոգ տեսուչների անուշադիր
թողնելուց: Այդ պարագիծի միջոցներով, երբ
դպրոցի կեանքին վերջին հարուած էր սպառ-
նում, գտնվում էին այս, ապագայիս, որոնք
միաբան դուրսկեամբ դիմադրելով այդ հարուած-
ների, ապտում էին դպրոցը: Գաղտնի այժմեան
տեսուչ հայր Մելեանցի էլ բաւական աշխատեց
նրա նիւթական կողմը ապահովելու համար և
նա հասաւ իր նպատակին: Տեսուչ հօր աշխա-
տանքը մեծ է, չը նայելով որ ուսումնական
մասը նա լաւ էր կարողանում կառավարել:
Գաղտնի մինչև այսօր կառավարել է երբեմն
բոլորովին ձրկավարժ և երբեմն չնչին ուժիկներ
ստացող ուսուցիչներով: Չնչին ենք ասում, որով-
հետեւ 5—600 ռ. տարեկան եկամուտով նա պահ-
պանել է 2 դասատուն, ուր աղբիւր են 50—80
աշակերտութիւններ և աւանդվում էին 10-ից աւելի
առարկաներ: Բայց այսուհետեւ մի փոքր կարող
է ապագա չունի քաշել, արձակ ժայլեր գնել, քանի
որ կունենայ առաջիկայ սեպտեմբերից մօտ 2400
ռուբլ տարեկան եկամուտ, հետեւապէս և լաւ ու-
սուցիչներ:

Ապտեմբերի մէկից կը բացվի դպրոցի եր-
կրորդ դասատունը և կունենալ 100-ից աւելի
աշակերտութիւններ, որոնց համար արդէն որոշում
են լաւ ուսուցիչներ, որոնք կը ստանան առ-
այժմ 40—50 ռ. կամ աւելի ուժիկ: Իսկ այն
վարժուհուն, որի անձեռնադու լինելու համար շատ
անգամ հրատարակեց «Մշակ» պաթրոնական
էջերում, դպրոցի վարչութիւնը հրաժարեցրեց
պաշտօնից: Նոյն իսկ իր համաձայնութեամբ իսկ
նրա տեղը գալու է Թիֆլիսից մի օրիորդ, որը
աւարտած է իր ուսումը Թիֆլիսի իգական գիմ-
նազիայում, վարած է ցայժմ ուսուցչութեան
պաշտօններ հայ օրիորդաց դպրոցներում և վեր-
ջապէս յայտնի է արդէն Թիֆլիսում ցոյց տուած
իր գործունէութեամբ և աղիւլ, պարկեշտ բար-
քով:

Ա. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒԻՍԵ

Թէլ. Ա. Մ. մեզ գումար են Այս տարի ամբողջ
կախեթում ցորենի և գարու բերքը անբաւ մեծ
է, որ փրկալիք չը գիտեն ինչպէս հուսալին:

Նրանք առաջարկում են օգնողներին հունձի կէսը, բայց չեն գտնում խաղողի մասին զեռ եւ օչինչ չէ կարելի ասել, որովհետեւ վախճանում են զէմէ մէրից (կարկուտով)»

Թէ ԼԱԽԻՑ մեզ հաղորդում են, որ այնտեղի գաւառական ուսումնարանը դարձրել են քաղաքական: Յունիսի 14-ին բնակիչները խնդրել են նախագահական պրօքուրատու բաց անել: Նախագահական խոստացել է:

Թիֆլիսի ամերիկական ցերկի դերեկտօր պ. Երար մի քանի ժամանակ առաջ գնացել էր Լեւոպա նոր խումբ բերելու համար: Այժմ այդ խմբի առաջնորդները արդէն հասել են մեր քաղաքը: Նոր եկողները բաւական լաւ են, մասնաւորապէս է 6 տարեկան երեխայ Վիլի, որ գարմանակի գիմնաստ է և խաղում է օղային տրապիցիայի վրայ:

«Тифл. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է, որ երէկ մեր քաղաքը հասան Կախեթում հաւաքած միլիցիականների երկու խումբեր:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ГОЛОСЪ» ԼՐԱԳԻՐԸ ՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Արտասուում ենք «ГОЛОСЪ» լրագիրը հետեւեալ յօդուածը, որ տպեցաւ այդ լրագիր 146 համարում:

Թիւրքաց կայսրութեան քրիստոնէայ ազգաբնակչութեան մէջ առաջնակարգ տեղերից մինը իր թէ պատմական անցեալով և թէ այժմեան նորա բարոյական և անտեսական միջոցներով, անկասկած պատկանում է հայոց ազգաբնակչութեանը:

Հայոց ազգը՝ հին աշխարհի քաղաքակրթութեան ազգերից մինն է, որ կապ ունէր յայնորի հնադարեան քաղաքակրթութեան հետ: Ընդունելով քրիստոնէութիւնը III-որդ դարի վերջում, նա դարձաւ գուրս եկաւ ասիական ազգերի շրջանից, որոնք իրան հակասութեան մէջ ասիական աշխարհահայեցողութեան դէմ, և յարուցեց իրան դէմ հարեւանների ատելութիւնը: Ներկայանալով Ասիայում որպէս առաջապահ զուգը քրիստոնէութեան, նա առաջինն էր կրում իր վրա քրիստոնէութեան թշնամիների հարուածները և արդիւք էր լինում պարսիկների, արաբների և թիւրքերի արշաւանքների, դուրսով մեծ ծաւալութիւններ անելով քրիստոնէական աշխարհին: Նա եւանդով մասնակցում էր խաչակիրների պատերազմներին:

Չը նայելով այն բոլոր տմարբ հարուածներին, որ նրան հասցնում էին ամբողջ դարերի ընթացքում, չը նայելով հինգ հարիւր տարվայ թիւրքաց խիստ իշխանութեանը, հայոց ազգը մինչև այժմ հանդիսանում է Ասիայում միակ ներկայացուցիչ քրիստոնէական քաղաքակրթութեան, միակ տարր կարգի և աշխատասիրութեան և մինչև այժմ պահպանել է խաղաղ և կանոնաւոր քաղաքական զարգացման համար կենսական ոյժը:

Սկսած ռուսաց սահմանից, ամբողջ Փոքր-Ասիայի միջով մինչև Կ. Պօլս, հայերը, չորս միլիոնից աւել թվով, բնակվում են մասամբ խիստ կերպով մասամբ առանձնական խմբերով կազմելով դէպի Կ. Պօլս տանող ճանապարհի վրա է տապնեւրի պէս բնակութիւններ, և տարածվելով մի կողմից մինչև Սև ծովը, իսկ միւս կողմից մինչև Միջերկրականը, որի մօտ Թուրքիա սարերում մինչև այժմ պահպանվել է Զէյթունի միաբանութիւնը, որի բնակիչները քաջ կերպով պաշտպանվում են թիւրքաց արմիրսուրացիայի ներգործութեան դէմ: Կ. Պօլսում հայերը աւելի բազմաթիւ են, քան թէ խաղաղապետութիւնը քաղաքական և ֆինանսական աշխարհում:

Իսկ Թիւրքիայի հայոց ազգաբնակչութեան բազմութիւնը դեռ ապրում է իր հայրենի հողի վրա, հին Հայաստանի սահմաններում: Եթէ հաւատանք պաշտօնական վիճակագրական թվերին (ստիւամէ) այդ սահմաններում բնակվում են երկու միլիոնից աւել հայեր, մինչև 900,000 թիւրքեր և մօտ 400,000 քուրդեր և ուրիշ թափառական ցեղեր: Ուրեմն, չը նայելով, որ Բ. Կուռը միշտ ջանում է պակասեցնել քրիստոնէաների թիւը և աւելացնել մահմետականների տարրը, մինչև անգամ թիւրքաց պաշտօնական տեղեկութիւններից երևում է որ թիւրքաց Հայաստանի բնակիչների բազմութիւնը կազմում են հայերը: Այդ քանակութեան գերազանցութեանը պէտք է աւելացնել և մօտաւոր ու նիւթական գերազանցութիւնը՝ հայերի ձեռքումն է առուտուրը, արդիւնագործութիւնը և երկրագործութիւնը:

Հայերի թիւրքաց իշխանութեան տակ կենքի պայմանները ներկայացնում են մի անմիթար պատկեր: Հայերը բնակվում են աւազակ և զինուորված քուրդ ազգաբնակչութեան շրջանում և ոչ թէ միայն չեն գտնում սրանց հարստահարութիւնների դէմ պաշտպանութիւն թիւրքաց վարչութեան կողմից, որ ինչպէս երևում է հովանաւորում է քուրդներին, բայց մինչև անգամ զրկված են իրաւունքից պաշտպանել իրանց ընտանիքի պատիւը և յարգը, տաճարների սրբութիւնը, որովհետեւ նրանց արգելված է զենք կրել: Հայերի ձեռքով մշակվող իրանց նախահայրերի հողը մահմետական օրէնքով նրանց սեփականութիւնը չէ, այլ Ալլահի և խալիֆի սեփականութիւն է, և երբ որ այս կամ այն տոհմը վերջանում է, նոյնպէս և ուրիշ շատ առիթներում, գեախը անցնում է պետութեան ձեռքը, որպէս նրա սեփականութիւն: Հայը չէ կարող արդարութիւն և պաշտպանութիւն գտնել դատարաններում, որովհետեւ նա կարող է գտնել բաւականութիւն միայն այն ժամանակ, երբ նորա կողմը վկայութիւն կը տա մահմետականը, որ ուրիշ կողմից երբէք չէ կարող վկայութիւն տալ յօգուտ այլադատան մարդու իր համադատանի դէմ, որ կը համարվէր յանցանք զուրանի վարդապետութեան դէմ: Հայի կայքը կողոպտում են տասանորդ հարկի կապալառուները: Բ. Կուռը չէ պահում ոչ ուսումնարաններ ոչ էլ հասարակական և բարեգործական հիմնարկութիւններ, բայց ուրիշ կողմից վանքերի և եկեղեցիների կայքերը, որոնց հաշվով պահվում են ուսումնարանական և աստուածա-հաճոյ հիմնարկութիւնները, ապահոված չեն տեղութեան կամայականութեանց: Ս. էջմիածնի հօտը պահպանելու և Ռուսաստանի ազդեցութիւնը թուլացնելու համար, կաթօլիկ և բողոքական միսիոնարները Բ. Կրան հովանաւորութեամբ և տեղական վարչութիւնների մասնակցութեամբ որոնում են հայերին և մի և նոյն ժամանակ ամեն տեսակ արգելքներ են դրվում հայերի յարաբերութիւններին իրանց կրօնական կենտրոնի, իրանց եկեղեցու գլխի հետ:

Այդ տեսակ պայմաններում ապրում են, կամ աւելի լաւ է ասել փոքր առ փոքր ոչնչանում են հայերը թիւրքաց տիրապետութեան տակ: Այն ժամանակից, երբ Ռուսաստանը սկսեց կործանել թիւրքաց ոյժը, այն ժամանակից երբ Ռուսաստանը յանձն առաւ մահմետական լծից քրիստոնէաներին ազատելու բարձր առաքելութիւնը, երբ Ռուսաստանի Թիւրքիայի դէմ բոլոր պատերազմներում ռուսաց հայերը կազմում էին միլիցիա, իսկ հայազգի գեներալները առաջնորդելով ռուսաց զորքը, անդադար յաղթում էին թիւրքերին, մի և նոյն ժամանակ Թիւրքիայի հայերը չէին թաղցնում իրանց համակրութիւնը դէպի Ռուսաստանը և ամեն իրանցից կախված միջոցներով նպաստում էին ռուսաց

զորքերի աջորդութեանը, — թիւրքերը ամեն անգամ արիւնով վճարել էին տալիս հայերին այն չափաւոր օգնութեան, այն համակրութեան համար դէպի Ռուսաստանը, որ յայտնվում էր հայոց ազգաբնակչութեան մէջ: Բայց երբէք թիւրքերի կատաղութիւնը հայերի դէմ չէր հասած այն աստիճանին, ինչպէս ներկայ պատերազմի ժամանակ: Հայերի սխտեմական ոչնչացնելը կազմում է այժմ Բ. Կրան պետական վարդապետութիւնը՝ հիւսիսէտի հիւսիսէտէտ (պետական գաղանկը) ինչպէս խոստովանում են իրանք թիւրքաց պետական մարդիկ:

Աչքի առաջ ունենով վերև յիշված բոլոր հանգամանքները, անկարելի էր տարակուսել որ Հայաստանից մեր զորքերի հեռանալուց յետոյ, նրա դժբաղդ բնակիչները կրկին կենթարկվեն քուրդերի բարբարոսութիւններին որոնց դրուում է Բ. Կուռը: Ահա ինչի Սան-Ստէֆանոյի դաշնագրի 16-որդ յօդուածի զօրութեամբ Բ. Կուռը պարտաւորված էր մտնել Հայաստանի մէջ վերանորոգութիւն: Ներ հայերին քուրդերի դէմ պաշտպանելու և հայերին միջոց տալու հասարակական կենքի մէջ առաջնաւոր համար: Թիւրքաց հայերը զգալով մեր տեղութեան դէպի նոցա վիճակը մեծահոգի ուշադրութիւնը, յանձնեցին իրանց եկեղեցական բարձր ներկայացուցիչներին մինչև, Խորէն Նարեկ Լուսինեան արքեպիսկոպոսին, մատուցանել Փաղաւոր Կայսրին իրանց խորին երախտագիտութեան զգացմունքը և մի և նոյն ժամանակ խնդրել մեր տեղութիւնը, որ նա ձգուութեամբ որոշէ այն վերանորոգութիւնները, որոնց Բ. Կուռը պարտաւորվում է մտնել Հայաստանում:

Որովհետեւ փորձը ցոյց է տուել որ Թիւրքիան չէ կատարում, կամ գուցէ անկարող է կատարել իր ստան խոստումները, իսկ ուրիշ կողմից երկիւղը որ Հայաստանում կը կատարվեն նոր եղեւնագործութիւնները արդէն արդարացաւ, — մեր զորքերի Խնիսից և ուրիշ տեղերից հեռանալուց յետոյ այնտեղ պատահեց արդէն քրիստոնէաների արիւնահիւ ջարդը — շատ ցանկալի կը լինէր որ հաշտութեան դաշնագրի մէջ որոշված լինէին այն վերանորոգութիւնները, որոնց Թիւրքիան պարտաւոր է մտնել Հայաստանում և որոշված լինէին նոյն իսկ Հայաստանի սահմանները: Ինչ և իցէ Հայաստանը իշխանութեան ունի ստանալ նոյնպիսի ինքնավարութիւն և նոյնպիսի վերանորոգութիւններ, որոնք մտցրած կը լինեն Բօսնիայում, Հերցեգովինայում և եւրօպական Թիւրքիայի միւս քրիստոնէական նահանգներում:

Այդպիսով հայերը կը ստանային արդար վարձատրութիւն այն գործակցութեան համար, որ նրանք միշտ ցոյց էին տալիս մեզ մեր բոլոր պատերազմներում Թիւրքիայի և Պարսկաստանի դէմ, դեռ Պետրոս Մեծի ժամանակներից սկսած, և այն զրկանքների և հալածանքների համար, որոնց նոցա այդ պատճառով ենթարկվում էին իրանց մահմետական իշխողների կողմից: Նոցա դէպի մեզ ունեցած համակրութիւնը կը ստանար մի հաստատ հիւսիս և կախած չը կայ որ համակրութիւնը այդքան ինտելեգենտական, գործունէայ և բազմաթիւ ազգաբնակչութեան կողմից Փոքր-Ասիայում կարող է ժամանակով մեզ համար շատ նշանաւոր լինել: Յանկալի է որ և այդ ապարդիվ վրա ուրիշները մեզանից առաջ մի քայլ չանէին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Ինչպէս Յունաստան, Սերբիա, Բուլղարիա և Զերնօգորիա, նոյնպէս և Պարսկաստան պահանջում է այժմ որ իրան էլ ընդունեն կոնգրեսում: Մեր ընթերցողներ յիշում են ի հարկէ որ Սան-Ստէֆանոյի դաշնագրի մէջ

մի յօդուած կար Թիւրքիայի և Պարսկաստանի սահմանագրութիւնը դրսեւոր վերաբերութեամբ: Թէ հիւսիսի կարկնէտը հիմնվելով այդ կետի վրա, կամենում է մասնակցել իր վերաբերութեամբ լինելու խորհրդակցութիւններին: Պարսկաստանի մեծ վեզիրը այդ խմաստով մէկ յիշատակաւոր է ուղարկել կոնգրեսի նախագահ Բիւսարկ իշխանին: Բացի այդ, մեծ վեզիրը դիմել է նաեւ Աստուրիայի, Անգլիայի և Ռուսաստանի արտաքին գործերի մինիստրներին: Լօրի Սալթօբերին յիշեցրել է այն խոստումները որոնք եղել են Պարսկաստանի չեզոքութիւն պահելու համար ռուս թիւրքական պատերազմում: Շահը Փարսիցը հեռագրով հրաւիրել է Լօնդոնի պարսկական դեսպան Մէլքոն խանին որ իր մօտ գալով հարկ եղած հրահանգները ստանայ և քննադատի իր կողմից պաշտպանելու համար պարսկական իրաւունքները կոնգրեսում: Այժմ հասած կը լինի Բերլին: Մէլքոն խան հայազգի է և ազգական Կ. Պօլսի ծոռեան: Նշանաւոր գերդաստանին: Եր լուստօֆտ գաղափարներով և քաղաքագիտական հանձնարով ստացել է թէ Շահի գաղափարներ և թէ եւրօպայի համակրութիւնը:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԿԻԱՅԻՆ

Երկրում, մայիսի 23

Լինելով Երզրում այնպիսի մի ժամանակ, երբ նա՝ հաճկատանի առաջնակարգ քաղաքներից և ամրոցներից մինը, առաջին անգամ է տեսնում իր մէջ ռուսական զորքեր և կառավարվում մեր վարչութիւնով, երբ մահմետական և քրիստոնէից տարբերը այսպիսի հանգամանքների ազդեցութեան տակ, բռնել են մի այլ ընթացք, մի այլ փոխադարձ յարաբերութիւն, երբ իւրաքանչիւրը նրանցից, գտնվելով անյայտութեան մառախուղի տակ, ամեն օր մի նոր քայլ է վճռվում, նոր պլաններ սարքում, ենթադրութիւններ հնարում, այսպէս մի ժամանակ ի հարկէ կարելի է շատ բան գտնել գրելու ամենօրեայ ինտերեսից. բայց բանը նրանումն է, որ մենք ապրում ենք քաղաքականութեան այնպիսի կառույց շրջանում, երբ ամեն հայ, շունչը թաքցրած, բոլոր ուշադրութիւնը նուիրած, ակապել է դնում, միայն այն արձագանքին, որ գալիս է Լեւոպայից հայոց խնդրի մասին: Շրջապատող աշխարհից էլ ոչինչ չէ գրգռում մեր հետաքրքրութիւնը, չէ գրաւում մեր աչքը, չէ յափշտակում մեր սիրտը, ամեն բան անցնում է արհամարհանքով մեր աչքի ու ականջի մօտով, մենք մոռանում ենք մինչև անգամ մեր սեփական վիշտը ու ուրախութիւնը, մեր անձնական հոգսերը, մենք սպասում ենք մեր ազգի դատավճռի որոշման... Բայց չը նայելով այսպիսի մի լարված դրութեան, չը նայելով անյայտութեան տագնապին, որի մէջ տատանվում ենք, չը նայելով մեր կատարեալ անտարբերութեան դէպի չրվակալ շահերը, չեմ կարող չը զբաղվել երկու արժանապարգ անձինքներով և չը հաղորդել նրանց մասին հետեւեալը:

Մի օր մտնում է դեւանատուն մի բարձրահասակ եւրօպացի և դիմելով դէպի ինձ սառը միմիջներով ներողութիւն է խնդրում որ չը գիտէ լեզու ինձ հետ խօսելու համար: Իսկայն ընդունելով օտարտի պարոնին անդլիացի, հարցնում եմ հետաքրքրութեամբ նրա ցանկութիւնը ֆրանսիերէն: Յանկալի ինձ հետ խօսողի լեզուն բացվում է, երեակայեցեց, այնպէս մաքուր հայերէն բառերով, որ մնում եմ ապշած, համարելով այս մի դժուար հանելուկ — լեւերեցեք, պարոն, նա ասում է, ես ֆրանսիերէն եմ չը գիտեմ, ես խօսում եմ միայն անգլիերէն և իմ սիրած հայերէնը: — «Ուրեմն ինչու դուք հայերէն չը խօսեցիք» հարցնում եմ զարմացած: — «Ես վստահ չեմ որ դուք գիտէք հայերէն և այժմ խօսելու էլ մեզնեայաբար եղաւ, որովհետեւ բաւական չէր կար Հայաստան բնակվելով, կորցրել եմ իմ սովորութիւնը անգլիերէն խօսելու»:

«Ի՞նչ էր ձեր նպատակը Հայաստան գալու, հարցրեցի անմիջապէս: — Նրկու բան, պատասխանեց պարոնը, — իմ համակրութիւնը դէպի հայոց ազգը և իմ ցանկութիւնը կատարելագործվել հայոց լեզուի մէջ»:

«Սիրելի զարմ, որքան էք սովորել հայերէն»:

— Ամերիկա, Նիւ-Եորկում, իմ հօրից, որը թէպէտ հայոց լեզուն միւս արեւելեան լեզուներից

Նախորդ նամակովս գրած էի ձեզ թէ նոյն օր
չուր տարածուած էր որ սրբազան պատրիարքը

Հաստատ բանը ուրեմն միայն այն է, որ կոնգրեսի առաջին չորս նստերի մեջ խոսածները և վճարվածները ոչ դելին յայտնի չէին և լրագրու-

— «Daily News» լրագրի բերդինի թղթակիցը
միջի ալոց, զրուս է հետեւեալը. «Եթէ դուք կա
մնում էք իմանալ թէ նորին գերազանցութիւն
(յօր թիկօսեթիկը) եւ միւս ջէնտեթիկնին
(Կոնգրէսի անդամները) ինչպէս են պարտաւոր, եւ
կարող եմ ձեզ տեղեկութիւն տալ այդ բանի
մասին, Նրանք ուսումնասիրում են աշխարհա
գրութիւնը: Փորձեցէ՛ք մտնել նրանց մօտ ու
ժամանակ եւ կամենաք եւ դուք անպատճառ կը
դոնէք նրանց այճերը բեռեւծ քարտէի վրա
Ուրիշ է որ աշխարհագրութիւնը շատ օգտակար
տեսակայ է, որի վերաբերութեամբ հմտ կարող

— Բերլինից հեռագրում են, որ իշխան Դօր-
հալիով հրահայտ է և պառկած է անկողնի մէջ:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Ս. ՊԵՏԵՐՅԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, 20 յունիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժե 97 ռ. 55 փ., երկրորդ 96 ռ. 25 փ., երրորդ 96 ռ. 5 փ., չորրորդ 96 ռ. 5 փ., առաջին ներքին 5% փոխառութեան տոմսակը արժե 240 ռ., երկրորդ 236 ռ., արեւելեան 94 ռ. 87 փ., ոսկին 7 ռ. 93 փ.: Տրամադրութիւնը ամուր է:

22
58

ТИФЛИССКИЙ КОЖЕВЕННЫЙ ЗАВОД
 ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԿԱՇՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
 Ցամփենայա փողոցի վրա Յունաց եկեղեցու դիմաց տուն № 22
 Պատիւ ունի յայտնելու պ. պ. վաճառականներին և ապաւորներին, որ այդ գործա-
 նութւմ դրծվում են և նորա մէջ միշտ մեծ քանակութեամբ գտնվում են աւել տեսակ
 ձեւերի կոշիկների, թւամբերի, կառքերի արուեստների համար և նոյնպէս հում կաշիներ
 Մեծ քանակութեամբ վաճառելը կատարվում է գործարանի կանտորայում, որտեղ
 գտնվում են և պատուէրներ: Մաս մաս ծախվում է Սիսիի մայր եկեղեցու դիմաց
 անվող մազազննում:

25—24 (2)

ԻՅԻՅԻՒՄԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Դայանում է որ վարչութեան ներկայութեամբ
ունեի 21-ին կը լինի ԱՅՈՒՐԻ առանց կրկ-
նԱՅՈՒՐԻ, Կոնկրետա՝ գտնվող քաղաքային
հողը կապալով տուր Զամար, վարչութեան
էջ ունեցած պայմաններին Զամբմառ, ԵՐԻՔ
ԱՐԻ Ժամանակով:

Большой выбор разных золотых, бриллиантовых и серебр. вещей очень изысканная работа; не смотря на курьб. дѣны умѣренныя. Магазинъ С. КАНЪ.
Двѣцовая улица № 3.

Անցեալ շրջանների գրքերը կորելէ և ստանալ խմբագրութեան մէջ, ուր և բացուած է երրորդ շրջանի ստորագրութիւնը հասցէն. Тифлисъ, редакция журнала «Пордзъ», гал-лерей Арцруни на Дворцовой улицѣ. Արտասահմանից, Tiflis, redaction du journal Pords.

Խմբագիր Հրատարակիչ Արգար Յովհաննիսեան

Дозволено Цензурою 20 Іюня Тифлисъ 1878 г.